

Promemoria upprättad av Per-Anders Svensson i samband med konferens den 22 november 2005 som hålls av Stiftelsen för rättsinformation

Utvecklingen av elektronisk rättsinformation i EU och i Sverige

Jag skall mycket övergripande behandla utvecklingen av elektronisk rättsinformation i Sverige i förhållande till motsvarande utveckling i övriga länder inom EU. Justitiedepartementets granskningsenhet representerar Sverige i två olika organ som delvis behandlar rättsinformation på internationell nivå. Det är dels en rådsarbetsgrupp som finns i ämnet (Working Party on Legal Data Processing) och dels en organisation för utgivare av de officiella tidningarna i Europa (European Forum of Official Gazettes).

Rådsarbetsgruppen är en av de äldsta arbetsgrupperna inom unionen. Den är en ständig arbetsgrupp och har numera funnits i över 30 år. Syftet med arbetsgruppen är tvådelat. För det första är den till för att länderna skall kunna utbyta information om vad som händer på rättsinformationsområdet. Genom den informationen kan man få tillgång till både bra och dåliga exempel för att göra rättsreglerna tillgängliga för medborgarna. Det andra syftet med arbetsgruppen är att vara ett bollplank för EU:s publikationskontor när de europeiska databaserna och annan rättsinformation på europeisk nivå utvecklas. Arbetsgruppen har ingen makt att fatta beslut när det gäller EU:s rättsdatabaser men får alltid möjlighet att ha synpunkter på vad som är på gång. Det är också ofta så att det är arbetsgruppen som kommer med förslag på olika funktioner och tjänster som sedan vidareutvecklas av publikationskontoret.

Organisationen för utgivare av de officiella tidningarna har bara funnits i två år. Den har till uppgift att öka kunskapen om olika tekniska möjligheter för att öka tillgängligheten av rättsreglerna.

Dessa båda organ behandlar bara de "officiella" databaserna. Granskningsenheten har därför mycket begränsade kunskaper om hur det ser ut generellt på den privata marknaden.

Vad ingår i databaserna med rättsinformation?

Det finns i olika länder en skiftande syn på vad som skall ingå i databaserna med rättsinformation eller för den delen också den officiella tidningen. Det kan ibland innebära att man i internationella sammanhang talar om helt olika saker. Gemensamt är i varje fall att ländernas författningar och internationella överenskommelser i princip alltid ingår. Olika typer av rättspraxis tillhör också nästan alltid det som ingår i databaserna. Det är också ganska vanligt att förarbeten finns med i den mån staterna har ett system med förarbeten. Det händer också att doktrin finns med, men det är inte vanligt. Ibland innehåller de "officiella" rättsdatabaserna eller de officiella tidningarna bolagsinformation, fastighetsinformation och frågor om upphandling. Även om man i vid bemärkelse kan betrakta sådan information som rättsinformation, så har vi organiserat exempelvis Lagrummet och Svensk författningssamling på så sätt att den informationen faller utanför.

Organisationen

Någon helt enhetlig bild av hur rättsinformationen är organiserad i olika länder i EU går inte att hitta och några utvecklingstendenser när det gäller organisationen är svåra att se. De "officiella" rättsdatabaserna eller webbsidorna verkar dock ofta hanteras av något departement eller riksdagsorgan. Men det förekommer att vissa delar av informationen ligger på något annat organ. Exempelvis är det relativt vanligt att ansvaret för rättspraxis ligger på en domstol.

Det finns också andra konstruktioner. Det förekommer till exempel att den "officiella" rättsinformationen hanteras av en domstol, ett sådant exempel är Italien. Det förekommer också att

den hanteras av statliga eller privata bolag. Ett exempel på att den elektroniska rättsinformationen hanteras av ett privat bolag är Tyskland och det finns relativt många exempel på statliga bolag, ett sådant är Ungern.

Som sagt är det svårt att se någon egentlig tendens till förändring av organisationen i Europa. Det är inte heller något som diskuteras internationellt eftersom det är en nationell angelägenhet.

Centralisering eller decentralisering

En fråga som på sätt och vis hänger samman med organisationen är frågan om ett system bör vara centraliserat eller decentraliserat. I Sverige har vi valt ett decentraliserat system. Det är också vanligt bland länderna i Europa. Men kanske inte den typ av decentralisering som vi har. Ofta är det så att olika delar av rättsinformationen ligger på olika organ. Det kan vara så att förarbeten ligger i en databas, lagstiftning i en annan databas, rättspraxis i en tredje och internationell rätt i en fjärde. Ibland hålls de samman på en webbplats och ibland inte. Vi är relativt unika med att ha så många olika myndigheter som producerar rättsinformation och som presenterar den i sina egna databaser. Däremot förekommer det ganska ofta att det finns olika databaser för rättsinformation som berör olika regioner. Belgien är ett lysande exempel på det. Ett annat exempel är Storbritannien, som har särskilda webbplatser för rättsinformation i England, Skottland, Nordirland och Wales. Det är också här svårt att se någon tendens i Europa. Åtminstone om man talar i termer av praktiskt handlande. Men ska man tala om någon tendens så är det nog så att man strävar efter centraliserade system. Det är dock sällan det går att åstadkomma och det krävs mycket arbete för att komma dit. Ett exempel på ett centraliserat system är det Österrikiska, där i princip all rättsinformation är samlad på ett ställe.

Målgrupper

När det gäller frågan till vem rättsinformationssystemen skall vända sig går det dock klart att urskilja en tendens. Det har tidigare på många håll varit en inställning att rättsinformationen i första hand skall vara till för de personer som mer eller mindre dagligen använder den, alltså för experter av olika slag. Den uppfattningen finns i princip inte längre, utan nu utgår man rent allmänt från att den rättsinformation som produceras av det offentliga är till för enskilda medborgare i första hand. Den förändringen kan nog tillskrivas olika svenska initiativ.

Förädling

Frågan om i vilken omfattning de offentliga rättsinformationssystemen skall förädlas har inte diskuterats särskilt mycket internationellt. I den frågan tycks de flesta länder nästan ta det för självklart att det är statens uppgift att förädla informationen så mycket det går. Att det finns ett dilemma i hur långt staten skall gå och att förädlingen i viss mån kanske bör överlämnas till de privata aktörerna diskuteras knappast. I Sverige har vi visserligen inte satt upp någon exakt gräns för hur långt statens ansvar för förädlingen av rättsinformationen bör gå. Men man kan nog säga att vi har satt en gräns i så motto att den förädling som görs skall vara till för de huvudsakliga målgrupperna för rättsinformationssystemet, dvs. enskilda och den offentliga förvaltningen. Den europeiska utvecklingstendensen i fråga om förädling får nog anses vara att man försöker att förädla så mycket som möjligt.

Avgift

En annan fråga där den svenska inställningen har fått genomslag är den om informationen skall vara avgiftsfri eller inte. I de allra flesta offentliga databaser är den numera helt gratis. Av den senaste informationen har 19 av EU:s medlemsländer databaser som är helt gratis. I fem länder är den gratis, men med vissa restriktioner. Bara i ett land är tjänsterna avgiftsbe-

